

Eminescu și Ortodoxia. Eminescu versifică învățăturile isihaste ale Sfântului Nicodim Aghioritul [XI]

Pentru păzirea auzului

*Dacă auzi în aer cântare dulce, veche [lăutărească, de dragoste],
O taie chiar cu sila de la a ta ureche -
Căci cântecele-acestea te-nchină dezmierdării
Și-ți leagănă simțirea pe undele uitării;
Se varsă înlăuntru-ți a aerului miere
Slăbănogindu-ți **mintea și dulcea ei putere**
Și acea **socoteală** [dreapta judecată] **măreață**-mbărbătată
A sufletului mândru o-ntunecă îndată.
Prea dulce adormire în aer curge miere
Și inima-ți bărbată devine de muiere,
Iar **mintea ta cu partea ei cea nălucitoare** [imaginația]
Nu încetează-n forme a plămădi, ușoare,
Acele chipuri mândre în cântec înțlese:
Cu chipuri pătimase se umple ea adese.
Când cântăreții nu-i vezi ș-a fi muiere se-ntâmplă,
Atunci se bate-n tremur sângele tău sub tâmplă
Și-n **primitorii creieri** îndată el încheagă
Poftite chipuri albe – femei cu firea dragă.*

Nu fluierați de-aceea urechii-n versul iambic:
Picioru-ușor se mișcă în saltul ditirambic,
Fără de rânduială, și dulce și molatec,
Ca ceara ea îți face sufletul muieratec.
De vrei să scapi de ele, de-urmarea lor amară [=păcatul],
Astup-a ta ureche tu singur chiar – cu ceară.
Nu spune-un basmu numai poetul cel vorbăreț
[Homer, pe care Platon l-a numit "vorbăreț" - n.n.]
De eroul Odissev [Ulise] cel mult meșteșugăreț;
Și-au astupat cu ceară urechea, să se culce,
La glasul de sirenă adormitor de dulce,
Ș-astfel putut-a numai corabia-i s-o poarte
Pe lângă a lor ostrov [al sirenelor] aducător de moarte;
Dori pază și sie, urechei, înțeleptul,
Cu gândul să-și ferească și inima și pieptul.
Căci făr' de rânduială e al femeiei vers,
Ca de pe-o tablă gândul din minte ți l-a șters:
Te farmecă, urechei neavând învălitoare,
Sirena dezmierdării de moarte purtătoare [moartea păcatului].
Cu drept cuvânt de-aceea se prihănesc de carte
Asirienii antici din Asia departe,
Ce nu se-mbată însă (nicicând) cu dulce vin
ci [cu] cântări molateci, cu-al glasului suspin.
Ei schilozesc băieții ca glasul să-l subție,
Ca gura lor ca gura muierilor să fie.
Păreau c-a lor ființe sunt cu muierea gemeni,
Cântau cu glasul dulce și rugător [spre păcat] asemeni [femeilor].
La cânturi desfrânate ei ascultau cu haz,
Se îmbătau de patimi, se îmbrăcau cu-atlaz
Și numai în odihnă și-n desfătări de rând,
Culcați pe sub umbrare, **trăiau ei putrezind**
În dulce lenevire și nu erau destoinici
S-asculte glasul aspru al trâmbiței rîzboinici:
Hrănindu-și nălucirea cu gânduri moi, băieții,
Să pară cântărețe – că li sunt cântăreții.

Cu cele-ndulcitoare a oamenilor glasuri,
Cu zicători s-asamăn' și glasul cel de pasări.
Ba-mpătimit se poate să fie omul oare
Pentru jivine-adesea și necuvântătoare.
Onorie-mpăratul [Honorius] mai mult iubea acușa
Decât cetatea Roma – pe Roma cățelușa.

**Mai mult decât pe oameni, inimi împătimate
Iubesc flori, iubesc păsări cu penele-mpistrite** [colorate].

Sunt oameni care vecinic cu oameni nu se-mpac.

Și Xerxes se-ndrăgește mai iute de-un copac:

Platanu-mpodobește el ca pre o mireasă

Și spânzură în crengे gherdamuri mult frumoasă;

De ramuri el atârnă cercei și cu inele

*Și rădăcina vezi-o **înfrumsetând** brățele*

Și vârful-ncununează surguci împărătești...

(Să semene cu-o mândră crăiasă din povești).

Și-astfel împodobindu-l, el rădăcin-adapă

Cu o mult prețioasă, mirositoare apă.

Spre a-și păzi mireasa de orice ochi obraznic,

Străjeri el pune-n poartă, aproape pune paznic,

Iar despre-un alt se spune, că mult au îndrăgit

P-un chip pe care singur cu mâna l-a cioplit:

Sărută-mbrățișează el propria făptură [=creație]

Și singur se jertfește cu sufletul pe gură.

Acest poem a fost extras din manuscrisul 2262, f. 137-138 și a apărut mai întâi în ed. Perpessicius, vol. IV, p. 266. S-a stabilit că poemul versifică învățăături ale Sfântului Nicodim Aghioritul, pe care Eminescu le-a citit într-un vechi manuscris românesc, care i-a aparținut și care reprezintă traducerea din greacă a cărții Sfântului Nicodim despre păzirea celor cinci simțuri. Titlul mai vechi era: *Cărticică sfătuitoare pentru păzirea celor cinci simțuri și a nălucirii și a minții și a inimii.* (Cf. I. Crețu, *Contribuții la cunoașterea scrierilor lui Eminescu*, din *Studii eminesciene*, București, 1965, p. 575. Și tot I. Crețu, *Din aspectele limbajului eminescian în Limba română*, 2/1965 – articol în care dovedește că Eminescu și-a îmbogățit lexicul poetic din lectura acestei traduceri a cărții Sfântului Nicodim.) Manuscrisul vechi românesc a fost în biblioteca lui Eminescu și ulterior Titu Maiorescu l-a dăruit Bibliotecii Academiei (cf. Al. Elian, *Eminescu și vechiul scris românesc*, în *Studii și cercetări de bibliologie*, I, București, 1955.)

Cartea Sfântului Nicodim Aghioritul (care a fost relativ recent diortosită și publicată de mai multe ori), este un îndreptar esențial pentru cei care vor să-și curățească mintea și inima de patimi prin rugăciunea neîncetată, isihastă, însoțită de păzirea simțurilor și de atenția la gânduri.

Am subliniat în text termeni și expresii care evocă limba bisericească și învățăturile isihaste (și pe care Eminescu le-a păstrat în forma originală, ceea ce dovedește nu numai respect pentru autenticitate, dar și dragoste și atașament față de predania și înțelepciunea Bisericii), mai ales cele referitoare la *paza minții* sau *paza gândurilor*, la *trezvia minții*, exercițiu duhovnicesc prin care mintea este obișnuită să se despartă de cele dinafară, să se lepede de tumultul gândurilor și de imaginația pe care o aduc demonii care îndeamnă astfel omul către patimi nenumărate. Prin imaginație, mintea convorbește cu demonii, se întoarce către lucruri deșarte și pătimase și astfel își pierde rațiunea sa firească (numită și dreaptă socoteală sau dreaptă judecată), conducând întreg omul, cu suflet și trup, la păcat, la o *urmare amară*, cum zice Eminescu.

Exemplele din istoria veche sunt des folosite de Sfinții Părinți, prin care ni se pun înaintea pildele negative ale marilor împărați care au ajuns la un comportament penibil, de oameni smintiți, din cauza faptului că s-au datat *moleșelii* și *dezmierdărilor* pătimase, prin care și-au pierdut rațiunea firească a minții și iubirea pentru semenii lor, dorind lucruri nedemne de un om virtuos și întreg la minte. Creștinismul s-a folosit, de asemenea, încă de timpuriu, de vechile legende păgâne, cum este cea a sirenelor, de mai sus, pentru a explica oamenilor că virtutea a fost lăudată și iubită de către cei înțelepți chiar și în vremurile vechi ale păgânismului. Cu atât mai mult se cade creștinilor să-și păzească mintea de cotropirea patimilor demonice.

Trebuie să mărturisesc că lectura acestui poem eminescian, peste care am dat de-abia acum, într-un volum de *Poezii (III)*, ed. Minerva 1982, a fost și pentru mine o mare surpriză, una foarte plăcută, și care mă face să mă gândesc că manuscrisele eminesciene și cunoașterea cărților care i-au aparținut lui Eminescu au a ne revela foarte multe lucruri, și despre care nu cred deloc că merg în sensul decriptărilor *oficiale* de până acum, ale poemelor și scrierilor sale. Faptul că Eminescu versifica învățăturile isihaste ale Bisericii și despre patimile și moravurile rele care corup pe om și îl dezumanizează este o dovadă clară și pertinentă a felului în care el cunoștea și privea aceste învățături milenare. Nu mă îndoiesc că Eminescu avea conștiința că cultura română tradițională era una ortodoxă și isihastă.

Neagoe Basarab scrisese o carte plină de sfaturi isihaste către fiul său, Teodosie. *Cazaniile* românești alcătuite și tipărite de Coresi și de Sfântul Varlaam erau prelucrări după tălmăcirile unor Sfinți Patriarhi isihăști.

Sfântul Antim Ivireanul puna în predicile sale, adresate unor mireni, îndemnuri la rugăciunea neîncetată și la vederea luminii dumnezeiești, prin transformarea minții noastre în *muntele Taborului*. Dimitrie Cantemir își alcătuiește *Divanul*, așa-zisa carte *filosofică*, pe schema antagonismului evanghelic dintre lumea a cărui stăpânitor e diavolul și care e deșertăciune a deșertăciunilor, și înțeleptul care nu este altul decât omul virtuos care ascultă poruncile Domnului, creștinul ortodox care se nevoiește luptând cu mintea sa împotriva patimilor și a curselor nenumărate pe care i le întind desfătările lumesti. Pe de altă parte, epoca romantică în care trăiește Eminescu descoperă trecutul țării și poezii scriu, ca despre cele mai înalte modele de viață, despre voievozi cucernici și viteji și despre Sfinții sihaștri, ale căror peșteri – ca cele ale Sfântului Daniil Sihastrul sau Nicodim de la Tismana – le contemplă în poezii, alături de Mănăstiri și de ruinele vechilor zidiri domnești.

Toate acestea sunt lucruri pe care le ignoră numai elita intelectualității noastre postmoderne, sau o bună parte din ea, pe care ideologia prezentului încearcă să le șteargă cu buretele sau să le ironizeze satanic, dar de care Eminescu dă dovadă că era foarte conștient. Și nu numai el, ci și toate marile spirite românești cu mintea trează.

Psa. Drd. Gianina Picioruș.

Sursa: sinaxis.wordpress.com